

Något om konservering av gamla byggnader.

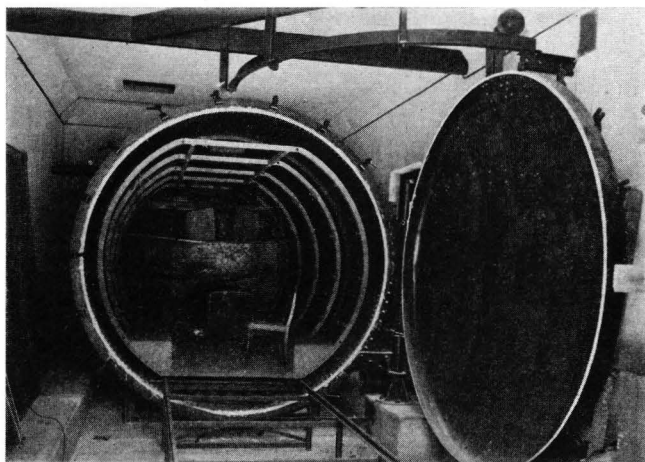
I gamla träbyggnader som lämnats utan vård visar sig på stockarnas yta en småväxtlighet av olika slag, från en del små svampar ända till lavar och t. o. m. mossor. De bero på träets murknande isynnerhet i fuktig omgivning. Ibland ser man på äldre byggnader stockar, som till det yttre förefalla rätt hållbara, men nästan omedelbart under ytan eller mitt inne äro ansenligt ruttna. Här härja under träets yttre talrika små insekter (t. ex. trämasken och myran), kanske också olika slags mikrober, vilkas utforskande varit mycket mödosamt för fackmännen. Mikrofloran förekommer i synnerhet på stockarnas yta och mikrofaunan främst i det inre, liksom också de vanligaste skadeinsekterna. Talrika desinfektionsämnen och metoder ha prövats för stävjande av förruttnelseprocessen på byggnader, viktiga ur museisympunkt. Bland medel använda av allmogen torde de viktigaste vara tjära, tjärvatten, samt rödmylla, gulockra, järnockra och oljemålning. Dessa metoder ha vetenskapligt sett den nackdelen, att träet förlorar sin naturliga färg. Ifall byggnaderna redan från början behandlats med något av dessa ämnen, kunde deras användning möjligen försvaras. Också rökning, som isynnerhet under medeltiden användes såsom verksam mot röta, har visat sig vara ett effektivt konserveringsmedel hos oss, något som ådagalägges av de från äldre tider bevarade rökpörtena och basturna.

I en skrivelse av museidirektör Hans Aall till Nationalmuseet i Helsingfors¹ framhålles, att t. ex. enligt prof. Bolle gamla byggnader konserveras stock för stock eller ett par i gången i lämpliga trälådor med användande av koldisulfid (kolsvavla) som desinfektionsämne. Detta ämne ha funnit rik användning också för några andra desinfektionsändamål.² Koldisulfid förgasas visserligen jämförelsevis lätt och i vanlig värme, men effekten är i högre värme kraftigare isynnerhet om desinficeringen verkställes i vacuum. Temperaturen får då stiga till c. 30° C. För detta ändamål ha några museer anskaffat

¹ Ark. Komm. n:o 148/278 1922.

² Jfr. Friedrich Rathgen, Die Konservierung von Altertumsfunden, II. u. III Teil S. 142 o. följ.

stora cylinderformiga pannor, som kunna tillslutas med lock så tätt, att de kunna evakueras med luftpump. Därefter införes desinfektionsämnet, också i detta fall lättförgasande koldisulfid. På bilden ses Helsingfors Nationalmuseums lufttäta ugn e. s. k. »häkäpirtti» och på den andra bilden en del av de för evakueringen behöfliga luftpumparna. Ugnarna göras vanligen så stora, att de utom stockar av vanlig storlek inrymma också bord, soffor, kistor och hela möblemang. Även textilier kunna bekvämt desinficeras mot mal i dessa ugnar, och likaså andra föremål av organiska ämnen, t. ex. träföremål mot förstöring av trämask o. a. d. Procedyren måste också i detta fall vid

Desinfektionsugn i Nationalmuseet.

behov upprepas. I friluftsmuseer blir det svårt, t. o. m. omöjligt att på nytt riva redan uppförda byggnader, isynnerhet om stockarna äro ruttna. Användandet av denna i andra avseenden mycket lämpliga metod blir då svårt.

Näst efter denna metod komma kanske i fråga de flytande desinfektionsämnen och saltlösningarna. Av de sistnämnda äro de mest använda väl järnvitriol, kopparvitriol, alun och sublimat i vattenlösning,¹ åtminstone mot trämask. För samma ändamål rekommenderas terpentin och paraffinolja.² I lämplig blandning rekommendera Lefroy³ och Hans Aall även flytande desinfektionsämnen, den sistnämnde isynnerhet karbolineum.⁴ Vätskor ha fördelen av att vara bekvämare

¹ Jfr. Rathgen II s. 142.

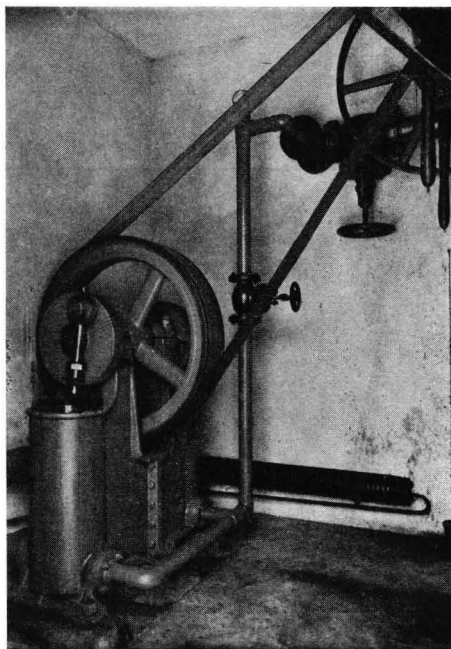
² John Girdwood, Worms in furniture and structural timber s. 10 o. följ.

³ Jfr. Society of Antiquaries 1926: The death-watch beetle, H. M. Lefroy.

⁴ Hans Aall, Arbeide og ordning i kulturhistoriske museer s. 83.

att handskas med och lättare att anbringa på behövlige ställen, och i många fall äro de också billigare. Å andra sidan kan man ej fullt säkert avgöra, om flytande ämnen intränga tillräckligt djupt i träet och stocken sålunda blir grundligt desinficerad. Mycket ofta är just det inre av stocken i behov härav. Mot trämask ha flytande desinfektionsmedel i många fall visat sig mycket effektiva. Dessutom bör uppmärksammas, att flere av dem åtminstone för någon tid färga om trädets yta. Utom tjära och karbolineum förbyter även petroleum t. ex. hasselns yta till grå,¹ om det användes till utrotande av trämask. Ytterligare måste beaktas, att de flytande desinfektionsmedlen ej sprida sig så kraftigt till den närmaste omgivningen.

Stundom finner man det dock oundgängligt att använda gasformiga konserveringsmedel, isynnerhet för en del friluftsmuseibygnader. Kolsvavla förgasas lätt och har visat sig jämförelsevis effektiv. Men då byggnaden borde vara flere dagar under dess påverkan,² är saken i alla avseenden svår att ordna i praktiken. Dessutom sprider sig gasen lätt i omgivningen och är till sina verkningar synnerligen motbjudande. Närmast efter den torde komma i fråga svaveldioxid eller svavelsyrlighet. Genom försök har man funnit, att svaveldioxid verkar desinficerande redan vid en förekomst av c. 5 % i luft.³ Vid förbränning av svavel inomhus bör observeras, att en stor del därav tränger ut genom stockspringorna, fönster- och dörrposterna. Med hänsyn härtill användes t. ex. vid konserveringen av Paikkari torp 2 gånger det teoretiska beloppet svavel. Volymen av torpets bostadsrum var 96,71 m³. Svavlet brändes i en järnkittel. Svavlets förbränning måste följas redan för eldfarans skull, men samtidigt måste man göra

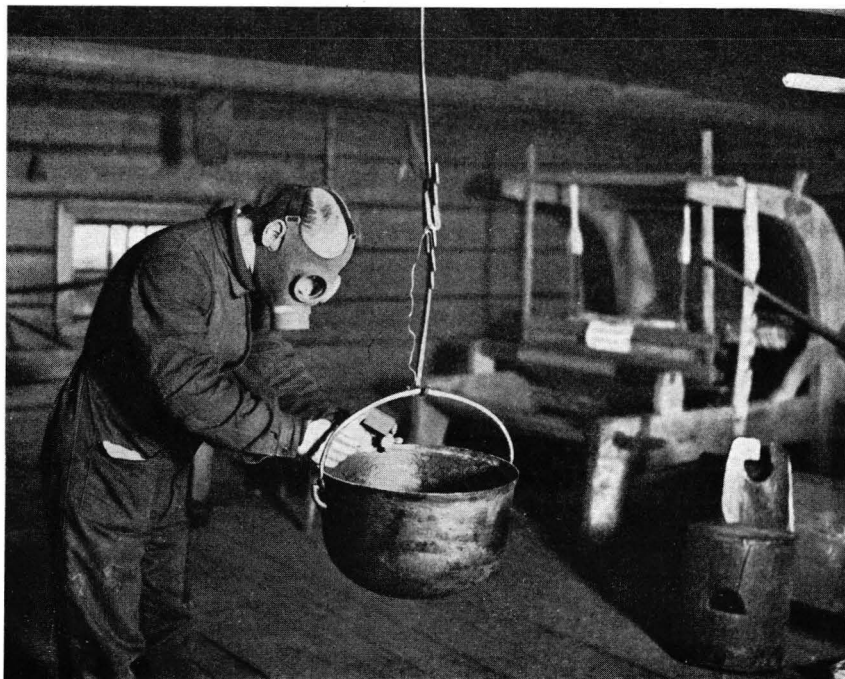

Luftpump vid desinfektionsugnen.

¹ Fr. Rathgen, a. a. II, s. 141.

² Fr. Rathgen, a. a. III, s. 142.

³ Sammlung Göschen, Dr M. Christian, Desinfektion, s. 87.

Desinficering av Paikkari torp.

förbränningen jämn. Utan gasmask kan man ej gå in i ett rum, där svavelkitteln tänts. Vid konserveringen av Niemelä torp på Fölisön med svaveldioxidgas märktes tydligt, att gasen trängde ut åtminstone genom fogarna mellan stockarna, och medels fuktigt lackmuspapper kunde flerstädes på stockytorna konstateras att det reagerade surt; stockarnas färg syntes ej förändras. Ännu har det ej närmare undersökts, huru ofta denna metod bör upprepas. Jag skulle tro att desinficeringen borde förnyas strax då mögelsvamp eller någon annan växtlighet börjar visa sig på stockarnas yta om ock blott ställvis. Detta är vanligen svårt att se med blotta ögat, men man kan mikroskopiskt undersöka små prov isynnerhet från fuktiga ställen. Jag anser sannolikt, att en sådan metod i gynnsamt fall verkar 2—4 år.

M. Kenttämää.